

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

Orgány péče o dítě a právní základ jejich činnosti v ČR

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

JUDr. PhDr. Ivo Svoboda

Vypracovala:

Hana Valachovičová

Brno 2006

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Orgány péče o děti a právní základ jejich činnosti v ČR“ zpracovala samostatně a použila jsem jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 20. listopadu 2006

.....
Hana Valachovičová

Poděkování

Děkuji JUDr. PhDr. Ivo Svobodovi, za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také děkuji celé své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování bakalářské práce.

Rovněž děkuji mému zaměstnavateli Městu Stod, že mi vyšel vstříc, při zpracování některých dat potřebných k vypracování bakalářské práci.

Brno 20. listopadu 2006

.....
Hana Valachovičová

OBSAH

Úvod

1. Historie	7
1.1 Historický vývoj sociálně – právní ochrany dětí	7
1.2 Péče o děti osiřelé a opuštěné	8
1.3 Péče o mládež po vzniku samostatné Československé republiky	10
1.4 Mnichov a nacistická okupace	12
1.5 Vývoj po roce 1945	12
2. Legislativa	14
2.1 Právo	14
2.2 Aktéři sociální politiky	14
2.3 Slovníček cizích výrazů	16
2.4 Sociální práce	18
3. Zákon sociálně – právní ochrany dětí č. 359/1999 Sb.	20
3.1 Zásady	21
4. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.	23
5. Zákon o odpovědnosti mládeže č. 218/2003 Sb.	25
5.1 Spolupráce orgánů činných v tr. řízení s orgány SPOD	27
6. Orgány SPOD	28
6.1 Městský úřad obce s rozšířenou působností	28
6.2 Probační a mediační služba v ČR	34
6.3 MPSV a nestátní subjekty	36
6.4 Poradny, centra a střediska	38
6.5 Úřad práce	41
Závěr	43
Resumé	46
Anotace	47
Seznam použité literatury	48

ÚVOD

Téma orgány péče o děti a právní základ jejich činnosti v ČR jsem zvolila v bakalářské práci z toho důvodu, že v sociální oblasti pracuji již od roku 1988. Mohu tak posoudit z vlastní zkušenosti, jak lidé řeší životní problémy, včetně problému mezilidských vztahů a hlavně jaká je péče o děti a mládež a na jaké úrovni je současná legislativa, která se týká činnosti orgánů péče o děti.

Člověk během celého životního cyklu prochází procesem socializace. Učí se žít ve společnosti a získává schopnosti adaptovat se na měnící se životní podmínky. Sociální práce vychází z filozofického názoru, že člověk je sociálně a kulturně ovlivnitelný v průběhu celé své životní dráhy, a proto musíme pracovat s dětmi od jejich narození.

„Nezastupitelnou úlohu ve společnosti má rodina. Rodina je považována za základní jednotku ve výchově. To z toho důvodu, že rodina jako kolektiv formuje vztah ke společnosti, k přírodě i k jedinci. V rodině se každý učí vztahům k sobě samému, k jiným osobám, rozpoznává dobro a zlo, učí se milovat, morálce, etice a chování. Zcela zvláštní postavení mezi členy rodiny zaujímají děti. Dětem je v rodině zajišťován psychický vývoj, utváří se jejich osobnost, ovlivňuje školní úspěšnost dětí v jejich žákovské roli.“¹

Z tohoto lze odvodit závěr, že pokud rodina plní své funkce, vyvíjí se v dítěti soubor dispozic a předpokladů, které napomáhají k začleňování. Pokud však práce rodiny není dostatečná, musí zde pracovat orgány péče o děti, které se o zdárný vývoj dítěte postarají, pomocí dobře fungujícího právního systému a odborných specializovaných pracovníků.

¹ CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*. Praha: SPN, 1990; s.5

Jedná se o popisnou práci s prvky metody analýzy textu. Cílem práce je ozřejmit problematiku v sociální oblasti, zejména v sociálně – právní ochraně dětí. Popsat činnosti krajských úřadů, poraden, středisek a obcí s rozšířenou působností. **Jak konkrétně se podílejí pracovníci těchto jednotlivých orgánů na činnosti péče o děti, co vše vykonávají, jak přispívají k zlepšení péče o děti a při tom neporušují žádné zákony a zároveň všechny zákony plně využívají.**

Na základě uvedených skutečností budu zkoumat, zda odpovídají Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., zákon o Sociálně - právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. a zákon o Odpovědnosti mládeže č. 218/2003 Sb. výchově, odpovídajícímu potrestání problémových dětí, které se dopustí provinění, sociální pomoci nejen dětem, ale i pomoci matkám s dětmi v tíživé životní situaci, při problémech souvisejících s rozvodem rodičů, při drogové závislosti dětí, záškoláctví a jiných potřebách při péči o dítě. Chtěla bych v bakalářské práci prokázat, že **legislativa, spojená s činností orgánů péče o děti, je na velmi dobré úrovni a vznik nových zákonů je ku prospěchu nejen dětí, ale celé naší společnosti.** Pomocí analýzy textu, zpracováním dat ze sekundárních zdrojů, studiem literatury a zejména na základě vlastních zkušeností objasním, **zda je změna zákonů dostatečná.**

Chtěla bych prokázat, že **současná nabídka pedagogicko – psychologických poraden, výchovných středisek je dostačující, že Probační a mediační služba spolupracuje s orgány péče o děti, jaká je její náplň a jakou vykonává činnost s ohledem na péči o děti.**

Budu se zabývat jednotlivými orgány péče o děti, právními předpisy, které souvisejí s péčí o děti s cílem vyhodnotit jejich činnosti.

1. Historie

1.1 Historický vývoj sociálně - právní ochrany dětí

Sociálně - právní ochrana dětí má za sebou za uplynulých téměř sto padesát let dlouhou cestu. Není proto snadné srovnat rozsah současné sociální péče o různé skupiny obyvatel a moderní úpravu sociálně - právní ochrany dětí s počátky zákonných úprav, k nimž začalo docházet v druhé polovině 19. století, kdy vznikla tzv. péče chudinská.

Chudinská péče

Veřejná péče chudinská navázala na soukromou dobročinnost rozvíjenou na základě etických motivů, jak jednotlivci, soukromými institucemi, tak i církví a zejména jejími řády.

„Chudinská péče se stala jakousi nejspodnější „ochranou sítí“ pro ony případy, které nebylo možno řešit jiným vhodnějším způsobem. Teprve v pokročilém období vývoje průmyslové revoluce, dávno po zrušení nevolnictví a brzy po zrušení roboty dochází k odlivu venkovského obyvatelstva z tradičního osídlení, z míst jeho životní byt' skromné základny a jeho migraci do měst a průmyslových center. Tento vývoj má za následek vznik řady příčin chudoby, beznaděje, morálního ohrožení v podmínkách, kdy se již přestaly uplatňovat vazby rodové, sousedské a kdy se ještě zdaleka nevytvořila solidarita založená na sounáležitosti jednotlivých skupin obyvatel.“²

Teprve v pokročilém období tohoto vývoje, a to postupně, se veřejná správa ujímá úkolů řešených původně jen z podnětu osvědčených jednotlivců a charitativně motivovaných skupin.

Koncem roku 1863 došlo k vydání říšského zákona domovského č. 105 říšského zákoníku, na který navázal zemský zákon chudinský. Tyto zákony byly jedny z prvních opatření veřejné správy ve prospěch sociálně

² NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., BRABENEC, Fr. *Zákon o SPOD – komentář*. Praha: LINDE, 2002; s.9

slabých jedinců a vymezují chudinskou péči poměrně široce - léčení chudých, včetně léčení v nemocnicích, výživa a výchova dětí chudých obecních příslušníků, zařízení pro nápravu zanedbané mládeže atd. Nárok na chudinské zaopatření vznikl teprve tehdy, neměl - li chudý občan jiný zákonný nárok na potřebné zaopatření.

V době vzniku chudinských zákonů v tehdejších hospodářských a sociálních podmínkách byla chudinská péče zajišťovaná domovskou obcí považována za opatření způsobilé k odstranění všech sociálních nedostatků. Postupně se však zužovala tím, že se péče o jednotlivé vrstvy sociálně slabých jedinců upravovala zvláštními zákony na účet jiných veřejných institucí mnohem účinněji, než mohla zabezpečit na omezené základně obec.

Podle domovského zákona se za chudého pokládal ten, kdo si nemohl vlastními silami opatřit potřebnou výživu. Příslušnosti k domovské obci se nabývalo buď udělením nebo vydržením (desetiletým nepřetržitým pobytem v obci) anebo ze zákona (nastoupením do veřejného úřadu v obci). Z příslušnosti k domovské obci muze nabývala domovské příslušnosti jeho manželka a manželské děti. Z domovské příslušnosti pak vyplývalo právo na zaopatření chudinské.

1.2 Péče o děti osiřelé a opuštěné

„Osiřelým a opuštěným dětem se v rámci chudinské péče poskytovala náhrada za chybějící péči vlastní rodiny, a to buď ve zvláštních ústavech (sirotčincích, dětských domovech, azylech a útulcích) nebo v pěstounské péči. Již tehdy byla jednoznačně vyřešena otázka, které péči dát přednost, zda péči ústavní nebo rodinné, a to ve prospěch péče rodinné“. Vycházelo se z poznání, že nejlepším prostředím pro výchovu dítěte „tělesně i duševně normálního“ je dobrá rodina. *„Péče ústavní ochuzuje vývoj dítěte nedostatkem styku s rodinným životem, jeho výchovu zplášťuje a zevšeobecňuje“.*³ Zvláště ve velkých ústavech jsou tyto nedostatky

³ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., BRABENEC, Fr. *Zákon o SPOD – komentář*. Praha: LINDE, 2002; s.10

ústavní výchovy výrazně patrné. Proto se vyvíjelo úsilí neumísťovat děti do ústavů na dlouhou dobu až do zletilosti, nýbrž tyto ústavy pokládat spíše za jakési výzkumné (diagnostické) stanice, z nichž se děti po náležitém šetření jejich duševního i tělesného stavu umisťují do řádných rodin, a jen pokud to vyžaduje jejich stav, svěřují se do péče odborných ústavů.

Jak jsem již uvedla, poskytovala se z počátku veřejná péče dětem osiřelým a opuštěným v rámci péče chudinské, a to v působnosti domovských obcí, kterým ustanovení §13 českého zemského zákona ukládalo péči o to, „aby děti osiřelé nebo jinak opuštěné byly vychovávány a staly se způsobilými k výdělku“. Současně ukládala ustanovení téhož zákona okresům a zemím postarat se o ústavy potřebné pro osiřelé a opuštěné děti.

Taková úprava veřejné péče o děti měla ovšem závažné nedostatky, kterými byl především nedostatek finančních prostředků obcí, brzdící úspěšně započatou péči o děti. I výrazná preference náhradní rodinné péče uskutečňované v rámci chudinské péče měla své nedostatky a výstřelky.

Již koncem 19. století se prosazovaly snahy o reformu tohoto systému. Stálé zatížení domovských obcí břemenem chudinské péče při odlivu práce schopného obyvatelstva do měst, a tím přetrvávání kontaktu s domovskou obcí, znamenalo, že se domovská obec musela postarat o svého příslušníka a o jeho početnou rodinu, jestliže nastala sociální událost, jejímž důsledkem se stala závislost na chudinské péči, i když rodinu řadu let již v obci nežila. Byly proto vyvíjeny snahy o přesun chudinské péče na vyšší útvary veřejné správy.

Částečné řešení přinesl nový zákon z roku 1901, který položil základ k utváření zemských sirotčích fondů tím, že přikázal část přebytků sirotčích pokladen k účelům zaopatření a výchovy dětí osiřelých, opuštěných a zanedbaných. Tak vznikly sirotčí fondy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.

Vhodným využitím finančních prostředků nashromážděných z přebytků sirotčích pokladen do zemských sirotčích fondů, byly tak v historických zemích vytvořeny základy k vybudování soustavné péče o děti osiřelé a opuštěné. Z nich byla podporována jak péče v rodinách,

v individuální péči pěstounů, tak v ústavech. Současně s chudinskou péčí se rozvíjela činnost dobrovolných organizací a institucí péči o mládež.

Od roku 1904 se začaly sdružovat první skupiny osob schopných a ochotných spolupracovat se samosprávnými orgány při poskytování pomoci osiřelým a opuštěným dětem. Dostaly název „Okresní komise pro péči o mládež“. Později se vytvořila skupina osob „dobré vůle“ Česká zemská komise pro péči o mládež při Zemské školní radě.

První sv. válka přinesla nové instituci péči o mládež řadu nových těžkých úkolů. Byly zde statisíce válečných sirotků, nouze, hlad, které ohrožovaly zdravý růst dětí z rodin sociálně slabých. Byly zde také děti zdravotně postižené a morálně narušené. Během I. sv. války otvírala Česká zemská komise pro tyto děti dva i tři ústavy ročně a na svůj náklad umísťovala další děti do ústavů jiných institucí.

1.3 Péče o mládež po vzniku samostatné Československé republiky

Nabytím státní samostatnosti nebylo opuštěných a ohrožených dětí, které potřebovaly ochranu a pomoc. Ale v té době už vznikly samostatné vlastní ústřední státní orgány, ministerstva. Z pomocných orgánů se tak stávaly orgány výkonné, došlo též ke změně názvu. Z okresních komisí péče o mládež se tak staly okresní péče o mládež. Územní jednotkou už neměl být politický okres, ale soudní okres - jen v Čechách bylo 225 soudních okresů.

Rozvíjela se činnost dalších spolků a zařízení dobrovolné sociální péče tak, že se veřejné správě sociální dostává vydatné pomoci při řešení naléhavých otázek sociální péče o mládež. Veřejná sociální správa proto vycházela ze zásad směřujících k takové organizovanosti, aby dobrovolná sociální péče vytvářela soubornou síť pro všechny rozmanité potřebné oblasti sociální péče a docházelo tak k žádoucí specializaci. Dohlíželo se na to, aby nedocházelo ke křížení práce, aby táž práce nebyla konána dvakrát a nebylo plýtváno silami dobrovolných pracovníků a finančními prostředky.

Uvedené zásady uplatnila statní správa zejména při reorganizaci péče o mládež v okresech. K tomu vydalo ministerstvo sociální péče jednotné stanovy roku 1921, které byly opět upraveny v roce 1933. Okresní péče o mládež byly prohlášeny za organizační střediska veškeré dobrovolné péče o mládež v okresech. Okresní péče o mládež poskytly ve svých orgánech zastoupení úřadům a soudům přicházejícím do styku se sociální péčí o mládež a zároveň se staly pomocnými orgány zákonné péče o mládež.

„Pomáhaly :

- *těhotným ženám a matkám, hlavně svobodným, po porodu*
- *právní ochrana a pomoc dětem nemanželským, osiřelým, dětem z rozvedených manželství*
- *pomoc opuštěným a ohroženým dětem odkázaných na cizí péči*
- *pomoc dětem ohrožených ve vlastních rodinách*
- *prázdninový pobyt, zotavovny*
- *pomoc mladistvým delikventům*
- *péče o dorost, poradny pro volbu povolání, útulky pro nezaměstnaný dorost*

*Při rozvoji této činnosti spočívala její podstatná část na dobrovolné bezplatné angažovanosti občanů – pedagogů, lékařů“.*⁴

Významným právním dokumentem ve vývoji okresní péče se stalo vládní nařízení o hromadném poručení. Podle tohoto právního předpisu, pokud nebylo vhodných osob, které by byly ochotny přijmout poručení nezletilých, pověřil poručenský soud výkonem poručení okresní péčí o mládež.

Rozvoj okresních péčí o mládež přinesl nemalou úlevu obcím. V budování odborných sociálních institucí vyniklo hl. město Praha, které mělo zřízen Ústřední sociální sbor a Ústřední sociální úřad, při Ústředním soc. sboru byla zřízena komise a do její působnosti náleželo :

- poskytovat pomoc a prostředky potřebným dětem

⁴ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., BRABENEC, Fr. *Zákon o SPOD – komentář*. Praha: LINDE, 2002; s.11

- rozhodovat o hmotném zaopatření dětí v pěstounské péči, v ústavech a vykonávat nad nimi dozor
- umístování dětí povinné školní docházky do učení u vhodných mistrů a výkon dozoru nad nimi
- umístování dětí do sanatorií, nemocnic, do ústavů pro tělesně a duševně postižené děti a do jiných odborných ústavů
- zajišťování prázdninových pobytů
- pořizování a udržování hřišť

1.4 Mnichov a nacistická okupace

Slibný rozvoj činnosti v péči o opuštěné a potřebné děti zmrazilo odtržení téměř jedné třetiny historických zemí v důsledku postupné Mnichovské dohody. Tisíce českých dětí zůstalo na území zabraném Německem, tisíce jich uprchlo do vnitrozemí.

Činnost okresních péčí o mládež přečkala dobu okupace, byť s podstatným omezením a dočkala se konce války s nadějí dalšího rozvoje.

1.5 Vývoj po roce 1945

Další vývoj ochrany dětí byl poznamenán změnou politických a společenských podmínek. Byly zřízeny komise okresní péče o mládež, vznikl nový zákon, který neupravoval náhradní péči o děti, ale upravoval pouze osvojení a poručnictví. V roce 1952 vznikl zákon, který zrušil veškerá dosavadní ustanovení týkající se ochrany dětí. Zákon definoval sociálně – právní ochranu jako výkon hromadného poručenství a opatrovnictví, zvláštní ochranu dětí, které nejsou v péči svých rodičů.

Velkým zlomem byl zákon o rodině č. 94/1963 Sb., který umožnil svěřit dítě do výchovy jiného občana než rodiče, o tomto zákoně se budu rozepisovat ještě podrobněji v samostatné kapitole. Otevřel také cestu pro pěstounskou péči zákonem č. 50/1973 Sb., který doplnil články náhradní rodinné péče do ucelené soustavy.

Postupně byly upraveny úkoly národních výboru při péči o děti. „Tato úprava se na řadu let stala vedle zákona o rodině základní normou sociálně – právní ochrany dětí. Začalo navyšování počtu pracovníků sociálně – právní ochrany dětí na úřadech. Začaly se přijímat jiné zákony, které úzce souvisejí se SPOD.“⁵

„Dětství – čas her a učení, kdy jsou děti obklopeny láskou, jsou hýčkány a zároveň uznávány a kdy se mohou rozvíjet ve zdraví, míru a důstojnosti. Vybudovat svět, kde všechny dívky a chlapci budou moci prožít takto spokojené dětství, kde dětská práva budou uplatňována a chráněna bez jakékoliv diskriminace a kde bezpečnost dětí a jejich zdravý rozvoj budou stát na prvním místě.“ K tomuto se zavázali nejvyšší představitelé 69 států celého světa a 190 významných národních delegací. Mezi nimi je i Česká republika.⁶

Činnost státních orgánů směřující k ochraně dětí v tradičně vymezených situacích upravoval pouze zákon o rodině z hlediska kompetenčního a předpisy o sociálním zabezpečení. Tento stav je nutno hodnotit jako neuspokojivý, neodpovídal potřebám dětí a potřebné úrovně. Usnesení vlády č. 1/1995 uložilo oddělit úpravu poměrů a ochrany dětí v předpisech povahy soukromoprávní od úpravy jejich ochrany státem, jako jejím garantem, v novém předpise povahy veřejnoprávní. Bylo třeba reagovat na zvláštní ochranu dítěte obsaženou v Listině základních práv a svobod, mezinárodní smlouvy, Úmluvu o právech dítěte a další mezinárodní dokumenty vztahující se k postavení dítěte. Z tohoto tvrzení je zcela patrné, že došlo k velkému posunu ku předu v legislativě a v činnostech orgánů péči o dítě.

⁵ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., BRABENEC, Fr. *Zákon o SPOD – komentář*. Praha: LINDE, 2002; s.13

⁶ KNIGHT, J. *Podpora dětských práv - Nadace naše dítě*. Brandýs n.L.: Jiskra, 2004; s.7

2. Legislativa

2.1 Právo

Základním rámcem uplatnění sociální politiky jsou právní normy. Právo má normativní povahu, definuje podmínky činností a vzájemných vztahů jednotlivců i institucí. Soustava práva je budována v rámci jednotlivých států. V praxi sociální politiky se setkáváme i s působením nástrojů nižší právní síly než jsou ústava a zákony – vyhlášek resortů a místních úřadů, organizačních řádů institucí apod. Důležitá je právní úprava, postavení nestátních organizací a problematika daňového zákonodárství.

2.2 Aktéři sociální politiky

Občan – jedinec, který je bez větších možností ovlivnit konkrétní podobu sociální politiky, proto se často sdružuje s jinými osobami podobných zájmů.

Rodina - tradičně přebírá starost o osoby vyžadující zvláštní péči: o děti, o staré, nemocné, invalidní jedince.

Círky - spojují ve své činnosti pozornost věnovanou duchovní službě s charitativní péčí o potřebné.

Svépomocná sdružení - lidé s podobnými problémy se sdružují, cítí, že ve skupině mají větší šanci pomoci sobě navzájem a upozornit na svoje problémy i ostatní. Svépomocná sdružení mohou postavit svoji činnost na formální základ jako neziskové organizace.

Specializované instituce poskytující služby - specializují se na poskytování vymezeného okruhu sociálních, zdravotních, vzdělávacích aj. služeb. Mohou to být soukromé firmy, instituce veřejného sektoru i instituce smíšeného typu.

Neziskové organizace - hlavním kritériem regulujícím činnost těchto organizací je uspokojování veřejného zájmu. Dělí se na organizace svépomocné (členové organizace si pomáhají navzájem) a veřejně prospěšné (členové organizace pomáhají jiným občanům).

Firmy - kromě své primární funkce – uplatnit se na trhu se svými produkty – realizují často i činnosti související s péčí o vlastní zaměstnance, případně o jejich rodinné příslušníky. Jde o tzv. podnikovou sociální politiku.

Politické strany - ve svých programech koncipují přístupy k řešení různých sociálních problémů, v případě, že jsou u moci, podílejí se na formování i realizaci sociální politiky.

Hromadné sdělovací prostředky - zprostředkují koloběh informací mezi jednotlivými aktéry sociální politiky. Samy vstupují do probíhajícího dialogu (publicistika).⁷

Státní moc a správa - všechny složky státní moci – zákonodárná, výkonná i soudní – se podílejí na formování i realizaci sociální politiky: parlament schvaluje a mění zákony a rozpočet státu, vláda přijímá konkrétní programy i jednotlivá opatření, soudy se starají o dodržování zákonnosti.

Státní správa - je hierarchicky uspořádanou výkonnou složkou státní moci. Na centrální úrovni fungují resortní ministerstva. Kromě centrální úrovně se výkonu státní správy účastní i státní orgány na úrovni obcí a regionů – regionální a obecní úřady.

Samospráva - spravuje věci veřejné ve vymezených okruzích působnosti prostřednictvím volených orgánů, kterým občané delegují rozhodovací pravomoci. Základními jednotkami místní samosprávy jsou obce a jejich zastupitelstva. Samosprávné orgány se mohou utvářet i na vyšších úrovních.

Veřejná správa - spravování záležitostí dotýkajících se veřejného zájmu. Podílejí se na ní správa a samospráva.

⁷ MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: MU PF, 2001; s.28

2.3 Slovníček odborných výrazů⁸

agresivita – tendence k útočnému jednání vůči druhé osobě či okolí

dávka sociální – poskytování sociální pomoci formou peněžních dávek

dávka sociální jednotná – dávka vyplacená v jednotné výši

delikvence - způsob jednání, kterým jsou porušovány sociální normy chráněné právními předpisy

deprimované dítě – u dětí vyrůstajících v kolektivním zařízení jde většinou o psychické, citové neuspokojení potřeby lásky a jistoty, případně opoždění v dalších oblastech vývoje

domácnost – z hlediska sociální politiky základní rezidenční a ekonomická jednotka, obvykle tvořená rozšířenou rodinou, která poskytuje sociální zázemí nesoběstačným nebo v nepříznivé sociální situaci se ocitnuvším jedincům

delikvence: antisociální jednání

deprivace – strádání, nedostatečné uspokojování základních potřeb, a to buď v podobě *absolutní deprivace*, kdy nejsou uspokojovány základní existenční potřeby pro přežití, nebo v podobě *relativní deprivace*, kdy člověk hodnotí svoji životní situaci ve srovnání s jinými lidmi nebo skupinami jako nepříznivou

handicapované dítě – dítě, které je tělesně nebo duševně znevýhodněno vůči svým vrstevníkům

identita – představa jedince o sobě samém, kdo jedinec je, odkud pochází, kam a ke komu patří

interakce – vzájemné aktivní působení, ovlivňování jedinců, skupin a prostředí

kojenecký ústav, dětský domov – ústavní kolektivní prostředí pro náhradní výchovu dětí, které z různých důvodů nemohou být vychovávány v rodině

mediace - zprostředkování

⁸ BRANDOVÁ, H. a kol. *Encyklopedický slovník*. 1. vyd. Praha: ODEON, 1993;

mladistvý – osoba, která v době spáchání trestného činu dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku

náhradní výchovná péče – forma péče o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány ve vlastní rodině – nejčastější formou je ústavní péče

náhradní rodinná péče – forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Týká se to zejména osvojení a pěstounské péče

péče sociální – poskytování sociální pomoci formou sociálních služeb

politika rodinná – spoluovlivňuje vnitřní i vnější podmínky vzniku, existence a zániku rodin a postavení jejich jednotlivých členů v širším právním, ekonomickém, sociálním a kulturním rámci

prevence – předcházení nežádoucím jevům

problém sociální – nepoměr mezi žádoucím (potřebným) a skutečně jsoucím, vyvolaný setrvačností ve fungování existujících sociálních institucí při změně sociálních podmínek

rodina – skupina jednotlivců spojených pokrevním příbuzenstvím, sňatkem či adopcí, vytvářející ekonomickou jednotku. Její dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí a často pečují i o staré a handicapované rodinné příslušníky

samospráva – spravování věcí veřejných ve vymezených okruzích působnosti volenými orgány, kterým občané delegují rozhodovací pravomoci

soustava sociálního zabezpečení – soubor právních, finančních a organizačních nástrojů a opatření, jejichž cílem je kompenzovat nepříznivé finanční a sociální následky různých životních okolností a událostí, ohrožujících uznaná sociální práva, nebo jim předcházet. Skládá se ze sociálního pojištění, sociální podpory a sociální pomoci

sociální adaptace – druh vzájemného působení mezi jednotlivcem nebo sociální skupinou a společenském prostředím, v jehož průběhu dochází k harmonizaci požadavků a očekávání jeho účastníků

sociální deviace – chování odchylné od předepsané či obecně přijímané normy

sociální chování - chování a jednání lidí a soc. komunit (společenských skupin), probíhající v procesech sociální integrace, v širším pojetí veškeré chování člověka začleněného do soc. systému, vztahy vzájemné komunikace

sociální kurátor – pečovatel, soudem nebo sociální institucí pověřený pracovník

sociální pracovník – odborník pro pomoc lidem v životní situaci, v níž jedinec cítí potřebu pomoci, nebo pro pomoc v životní situaci, v níž stát jeho intervenci vyžaduje

správa státní – hierarchicky uspořádaná výkonná složka státní moci, realizující politiku státu. Jejími institucionálními nositeli jsou vláda, resortní ministerstva, úřady státní správy v regionech a obcích a další pověřené instituce

správa veřejná – správa věcí dotýkajících se veřejného zájmu, na které se podílejí státní správa, samospráva a neziskové organizace

stres – tzv. choroba století, úzkost, nepříjemně pociťované situace

2.4 Sociální práce

Velká variabilita sociálních problémů, jejich příčiny, vznik a následky pramení nebo dopadají na nejrůznější stránky života jednotlivce, skupiny, vyžaduje nutně, aby při jejich diagnostice a řešení spolupůsobili odborníci a odborné orgány svými posudky, nálezy a svými rozhodnutími. Sociální pracovník vytváří vztahy spolupráce, jejichž kvalita závisí na jeho osobních vlastnostech, odborných znalostech a šíři přehledu o problematice, která je předmětem spolupráce.

Přímým stykem se vyznačuje rovněž spolupráce s dobrovolníky v sociální péči. Kvantita klientů na jednoho sociálního pracovníka a dlouhodobost sociálně výchovného působení jsou příčinnou, že sociální pracovník nemůže veškerou činnost zvládnout sám bez dobrovolných pracovníků a dobrovolných společenských organizací, i když spolupráce státního a nestátního sektoru má stále řadu nedostatků.

Nepřímá spolupráce sociálního pracovníka s některými orgány a institucemi plní v sociální práci a sociální péči nezastupitelné úkoly. Následující příklady to dokazují:

Pedagogicko-psychologické poradny vyšetřují a hodnotí vlastnosti, schopnosti dětí z hlediska jejich výchovných problémů pro účely rozhodnutí o ochranné výchově, náhradní rodinné výchově, ústavní péči apod. Spolupráce se soudy je nejčastější v péči o mládež. Vyplývá ze zákona o rodině a výkonu sociálně právní ochrany dětí a mládeže. Soudy při svém rozhodování vyžadují posudky a návrhy sociálních pracovníků nebo se zabývají sociálním případem z jejich podnětu. Jsou stanoveny okolnosti, za kterých osobní účast sociálního pracovníka u soudu je nutná.

*„Postupně byly upraveny úkoly národních výboru při péči o děti. Tato úprava se na řadu let stala vedle zákona o rodině základní normou sociálně – právní ochrany dětí. Začalo navyšování počtu pracovníků sociálně – právní ochrany dětí na úřadech. Skutečnost, že zákon o rodině platí v téměř nezměněné podobě od roku 1964, můžeme říci, že jde o normu funkční a moderní“.*⁹

Soudní praxe v mnohém směru přizpůsobila výklad řady obecně formulovaných ustanovení zákona o rodině nové situaci, zejména v oblasti úpravy výživného, ale i v souvislosti s úpravou rozvodu manželství. Přesto však je potřeba řadu ustanovení upřesnit a zákon doplnit. Zejména posílení ochrany nezletilých dětí. Začaly se přijímat jiné zákony, které úzce souvisejí se SPOD – zákon č.359/1999 Sb.

Od 1.6.2006 vešla v účinnost novela zákona o sociálně – právní ochraně dětí. Současná podoba tohoto zákona je výsledkem opakovaných diskusí s odborníky, zástupci státní správy, samosprávy i neziskového sektoru¹⁰. Domnívám se, že to není konečná podoba tohoto zákona.

⁹ KOLEKTIV POKORNÝ, P. *Zákon o rodině s komentářem*. 1. vyd. Praha: Žirafa, 1998; 7-6 s

¹⁰ <http://www.hosted-webs.com/dite/organy.html>

3. Zákon sociálně – právní ochrany dětí č. 359/1999 Sb.

Sociálně-právní ochrana dětí je upravena nově zákonem č.359/1999 Sb. Je to vyústění úsilí v samostatném právním předpise upravit postup státních orgánů a činnosti fyzických i právnických osob směřující k zajištění všem dětem práva na zdravý a příznivý vývoj, práva vyrůstat v prostředí a podmínkách, kde se jim dobře daří tak, jak ukládá Listina základních práv a svobod, Úmluva o právech dítěte a další právní předpisy a úmluvy. Respektování soukromí rodiny a práva především rodičů pečovat o svoje děti a vychovávat je.

Zákon o sociálně - právní ochraně dětí proto především vymezuje působnost orgánů sociálně - právní ochrany dětí v oblasti prevence, při ochraně dětí v situacích předvídaných nejen tímto zákonem, ale též zákonem o rodině, povinnost orgánů sociálně - právní ochrany dětí spolupracovat s dalšími orgány ochrany dětí. Především se jedná o soudy, ale také povinnost rodičů a osob odpovědných za výchovu dětí spolupracovat s orgány sociálně - právní ochrany dětí. Pro účinnou pomoc dětem upravuje zákon také povinnost dalších institucí ve vztahu k orgánům sociálně - právní ochrany dětí.

Tento zákon představuje také významnou normu v oblasti zprostředkování osvojení a pěstounské péče, a to jak v České republice, tak do zahraničí nebo ze zahraničí. Současně s přijetím zákona o sociálně - právní ochraně dětí byla ratifikována haagská Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, patřící do kategorie mezinárodních úmluv, které se provádějí zákonem, a jímž je právě zákon o sociálně - právní ochraně dětí. Zákon reaguje i na další mezinárodní dokumenty, např. na Rezoluci Rady EU o nedoprovázených nezletilcích, kteří jsou příslušníky třetích zemí nebo na doporučení Rady Evropy směřující k ochraně dětí v různých oblastech jejich života.

Zákon upravuje možnost, aby v sociálně - právní ochraně dětí působily na základě pověření nevládní instituce. Poprvé jsou také v právním předpise vymezena pravidla pro vedení spisové dokumentace a nakládání s ní, což má velký význam pro ochranu osobních dat a zejména pro ochranu práv dítěte.

„Zákon demonstrativně vymezuje okruh dětí, jímž zejména sociálně – právní ochrana náleží“. Jsou to děti jejichž rodiče zemřeli, rodiče si neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti. Týká se dětí, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče. Také dětí, které vedou zahálčivý nebo nemravný život, spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitutí, nebo spáchaly trestný čin. Děti, které se opakovaně dopouští útěků, dětí, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj. „Pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí, zákon poskytuje pomoc a řešení“.¹¹

3.1 Zásady

Zákon o sociálně - právní ochraně dětí upravuje velmi citlivou oblast lidského žití, a proto byl postaven na zásadách, které respektují ústavní principy upravené Ústavou České republiky, Listinou základních práv a svobod a Úmluvou o právech dítěte, kterými jsou:

- odpovědnost státu za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím, za ochranu jejich zdravého fyzického, psychického a mravního vývoje při plném respektování rodičů jako nositelů rodičovské zodpovědnosti, nejsou-li práva nebo vývoj dítěte ohroženy

¹¹ NOVOTNÁ, V. *Sociálně – právní ochrana dětí*. Praha: Institut pro místní správu, 2001; s.36

- orgány s obecnou odpovědností za ochranu práv a zájmů dětí jsou soudy a orgány sociálně - právní ochrany dětí určené zákonem
- vůdčím principem ochrany dětí je preventivní působení, jímž se má předcházet poruchám rodinných vztahů, jsou - li zasaženy tak, že ohrožují zdravý a příznivý vývoj dítěte
- ochrana dětí před sociálně patologickými jevy
- sledování vývoje dětí žijících mimo vlastní rodinu
- vymezení pravidel pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče
- ucelená formulace pravidel pro spolupráci s cizinou ve věcech sociálně - právní ochrany dětí s cizím prvkem a zajištění potřebné návaznosti na Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení
- vymezení činností, kterými se podílejí nevládní instituce reprezentované fyzickými a právníckými osobami na sociálně - právní ochraně dětí.

Je třeba konstatovat, že pomoc dětem a jejich ochrana v nejrůznějších životních situacích má v České republice dlouholetou tradici. Okruh dětí, kterým se poskytovala pomoc a ochrana, jakož i formy pomoci se vyvíjely a měnil se i okruh těch, kteří péči a pomoc poskytovali.

Ačkoliv z historie a ze současného života je patrné, že jsou stále rodiny a děti, kteří potřebují pomoc a ochranu společnosti, nebyla dlouho v naší zemi taková právní úprava, která by řešila problematiku sociálně - právní ochrany dětí. Do roku 1999 se celá sociální politika péče o děti řešila pouze zákonem o rodině.

4. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

Jedná se o velmi starý a stále účinný zákon, kde je vyjádřen především vztah mezi mužem a ženou v manželství a je zde položen důraz na citovou stránku těchto vztahů. Zdůrazňuje rovnost manželů jak k sobě navzájem, tak i navenek a vyjadřuje společenské poslání manželství, jímž je především založení rodiny a výchova dětí.

Tento zákon upravil účast společnosti při výkonu práv a povinností rodičů způsobem odpovídajícím době svého vzniku. Tato norma upravila zásahy státní moci do rodinných vztahů ze strany soudů, obecních úřadů, ale i existujících společenských organizací. Tento zákon otevřel cestu i k řadě experimentů, zejména tzv. „velkých rodin“ ať už žijících individuálně, nebo soustředěných do dětských vesniček. Tyto snahy završil zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči a doplnil tak články náhradní rodinné péče do ucelené soustavy.

Zákon o rodině nahradil starý zákon z roku 1952 a zavedl ustanovení, která se společně nazývají „úcast společnosti při výchově dětí“ a vláda v roce 1964 podrobně upravila úkoly tehdejších národních výborů při péči o děti tak, že se tato úprava stala na řadu let základní normou pro sociálně - právní ochranu dětí.

*„Stále dochází k vývoji konstantní judikatury a k novelizaci řady souvisejících předpisů, ale i k zásadním úpravám základních práv a svobod“.*¹² Především byl přijat zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, a na něj navazující Vyhláška Ministerstva vnitra č. 207/2001 Sb., kterou se provádí tento zákon o matrikách. Dále došlo k přijetí zákona č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Jakkoliv většina dětí umístěných v ústavním prostředí je právě v institucích podléhajících Ministerstvu školství, nelze nezdůraznit, že jsou též ústavy podléhající

¹² HOLUB, M., NOVÁ, H. *Zákon o rodině*. 5. vyd. Praha: LINDE, 2002; s.3

Ministerstvu zdravotnictví a Ministerstvu práce a sociálních věcí, na něž se citovaná norma nevztahuje a režim v těchto ústavech a tedy ochrana dětí v nich umístěných jí nepodléhá.

Významné změny zasáhly i oblast sociálních práv dětí a rodiny, zejména na úseku dávek státní sociální podpory v návaznosti na změnu výše životního minima a jeho koeficientů.

V oblasti rozhodování s cizím prvkem je nutno zmínit přistoupení České republiky ke dvěma významným mezinárodním dokumentům, a to k Evropské úmluvě o osvojení, ze dne 24.4.1967, která vstoupila v platnost pro ČR dne 9.12.2000, a dále o Úmluvě o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodních osvojeních, uzavřená dne 29.5.1993 v Haagu, která pro naši republiku vstoupila v platnost dne 1.6.2000.¹³

Také uzavření smlouvy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o dalším usnadnění styku při poskytování právní pomoci, s platností od 1.4.2002, je významnou změnou při řešení věci s cizím prvkem ve vztahu k našemu největšímu sousednímu státu. Tato smlouva zavádí přímý právní styk mezi soudy obou států, což by mělo naplnit očekávání o zrychlení a zjednodušení řízení v těchto věcech.

Ministerstvem spravedlnosti ČR byla dále vydána nová Instrukce dne 14.9.2001, kterou se upravuje postup justičních orgánů ve styku s cizinou ve věcech občanskoprávních.

Závěrem lze shrnout, že je nutné zabývat se nejen novými nebo změněnými ustanoveními zákona o rodině, ale i normami, které se jich týkají. Velmi důležité je správné použití tohoto zákona. Na základě uvedených faktů o zákoně o sociálně – právní ochraně dětí a o zákoně o rodině a jejich podrobnou analýzou můžeme současnou právní úpravu v ČR považovat za uspokojivou.

¹³ <http://www.noviny-mpsv.cz/print?id=1145>

5. Zákon o odpovědnosti mládeže č. 218/2003 Sb.

Při péči o děti s vážnými výchovnými problémy má orgán péče o děti oprávnění účastnit se řízení proti mladistvým, kteří spáchali přestupky. Pokud se mladistvý dopustí činu jinak trestného, je zde zcela nový zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy, kde pracovníci obce s rozšířenou působností pracují jako kurátoři pro mládež. Tento kurátor spolupracuje s věznicemi a řeší problémy dítěte – mladistvého, který vykonává trest odnětí svobody nebo je mu uložena ochranná výchova. Pokud je dítě – mladistvý ve výkonu vazby, stanoví se obci s rozšířenou působností povinnost, alespoň jednou za 3 měsíce, dítě navštívit a jeho problémy projednávat.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané. Je zákonem speciálním k obecné úpravě v trestním zákoně. Proto pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, postupuje se dle trestního zákona, ale např. i podle občanského soudního řádu či zákona o rodině. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je zákonem speciálním a má aplikační přednost před obecnou úpravou danou trestním řádem. Před účinností tohoto zákona byla zmíněná problematika upravena přímo v trestním zákoně č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů a zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Soudnictví ve věcech mládeže vykonávají soudy pro mládež, u nich mají soudci zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. Rovněž tak státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci Probační a mediační služby.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje novou terminologii, definuje např.:

- protiprávní čin - je jím provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný
- provinění – zvláštní označení pro trestný čin spáchaný mladistvým
- mládež – děti mladší 15 let a mladiství
- dítě mladší 15 let – ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršíl 15. rok věku
- mladistvý – ten, kdo v době spáchání provinění dovršíl 15. rok věku a nepřekročil 18. rok svého věku
- soud pro mládež – zvláštní senát nebo předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a nejvyššího soudu
- opatření - jde o způsob zásahů, jimiž soud působí na mladistvého, zákon vymezuje druhy těchto zásahů – opatření:
 - a) výchovná – dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení, napomenutí s výstrahou
 - b) ochranná – ochranné léčení, zabránění věci, ochranná výchova
 - c) trestní – obecně prospěšné práce, peněžité opatření, propadnutí věci, podmíněné odsouzení.

5.1 Spolupráce orgánů činných v trestním řízení s orgány OSPOD

Zákon č. 218/2003 Sb. předpokládá spolupráci orgánů činných v trestním řízení a orgánem sociálně – právní ochrany dětí. Tímto orgánem je obecní úřad obce s rozšířenou působností. Zde OSPOD působí jako orgán sociálně – právní ochrany dětí, nebo pracovník obce s rozšířenou působností je ustanoven opatrovníkem.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností je vyrozumíván o zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého, je informován o zahájení trestního stíhání, účastní se hlavního líčení, má právo činit návrhy a klást vyslychaným otázky, má právo závěrečné řeči po mladistvém při soudním jednání. Sociální kurátor zjišťuje podrobné informace o mladistvém, jeho osobní, rodinné a sociální poměry. Také jeho aktuální životní situaci a vypracuje o tom písemnou zprávu. Je zde velmi nutná spolupráce s úředníky Probační a mediační služby.

„V řízení ve věcech dětí jsou stanovena pravidla pro zveřejňování výsledků řízení o uložení opatření. Je možné, aby výsledek o uložení opatření byl zveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích, avšak jen po právní moci tohoto rozhodnutí, a to bez uvedení jména a příjmení dítěte.“¹⁴

Závěrem je třeba zdůraznit, že trestná činnost mladistvých pachatelů má svá specifika a je natolik odlišná od běžné trestné činnosti, že je velmi dobře, že se této problematice věnuje speciální skupina odborníků. Účelem zákona je nalezení takových kroků a postupů, aby se mladistvý pachatel páčání dalšího protiprávního činu zdržel.

¹⁴ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Právní manuál pro sociálně – právní ochranu dětí*. Praha: LINDE, 2005; s.55

6. Orgány SPOD

6.1 Městský úřad obce s rozšířenou působností

Sociálně – právní ochranu dětí zajišťují obce s rozšířenou působností, tj. státní orgány, které na tomto úseku plní nejvíce úkolů. Tyto orgány sledují ochranu práv dítěte a přijímají a činí včas potřebná opatření. Zajišťují právo dítěte na život, jeho příznivý vývoj. Ochrana dítěte zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dítěte a proto je upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Tvoří tak předmět činnosti celé řady orgánů právních a fyzických osob, a to v závislosti na jejich působnosti. Ochrana dítěte a zajišťování jeho práv se promítá do právních předpisů v oblasti rodinně - právní, sociální, školské, zdravotní, daňové, občanskoprávní, trestní apod., a z toho také vyplývá okruh subjektů, které ji realizují.

Obce pomáhají odstraňovat nedostatky ve výchově dětí. Sledují, zda děti nenavštěvují prostory nevhodné pro děti, jako jsou herny, hostince, diskotéky a další prostory, kde se nabízejí nebo užívají návykové látky. Obci přísluší také povinnost poskytnout pomoc, radu, a pokud je potřeba, tak ji i zprostředkovat.

*„Úspěch řešení situace dítěte nebo rodiny s dětmi záleží právě na kvalifikované pomoci sociálního pracovníka. Jen za pomoci specializovaného sociálního pracovníka se dítěti dostane potřebná informace včas, např. uplatňování nároků na různé soc. dávky, výživné apod“.*¹⁵

¹⁵ NOVOTNÁ, V. *Sociálně – právní ochrana dětí*. Praha: Institut pro místní správu, 2001; s.5

Z této skutečnosti je zřejmé, že právní úpravu ochrany dítěte nelze zahrnout do jediného právního předpisu. Sociálně – právní ochrana tak určuje vztah demokratického státu a jeho orgánů k rodině a k výkonu rodičovské zodpovědnosti. Deklarace práv dítěte přijatá VS OSN 20.11.1959 a Úmluva o právech dítěte přijata v roce 1989 deklarují rodinu jako základní jednotku společnosti.

*„Dítě ve smyslu mezinárodních dokumentů potřebuje pro svou tělesnou a duševní nezralost zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením a po něm“.*¹⁶

Mezi nejčastější činnosti obce s rozšířenou působností patří zastupování dětí ve funkci opatrovníka při soudních jednáních, v řízení o úpravě výchovy a výživy dětí, při určování nebo popírání otcovství, při rozhodování o náhradní výchově, umisťování dětí s výchovnými problémy do ústavní péče. Zkušení sociální pracovníci navštěvují rodiny přímo v obydlí, nejen v rámci stanoveného soudního dohledu, při výchovných problémech, záškoláctví, ale i v případě, když se rodiče rozvádějí, také navštěvují děti ve školských zařízeních, kde s nimi bez přítomnosti rodičů hovoří. Pracovníci o všem vedou zvláštní spisovou dokumentaci ve spisech Om a Nom, do které smí nahlížet pouze vymezený okruh lidí. Pracovníci OSPOD úzce spolupracují s Policií ČR, se zdravotnickými a školskými zařízeními, soudy, vězeňskou službou, Probační a mediační službou a různými středisky a poradnami.

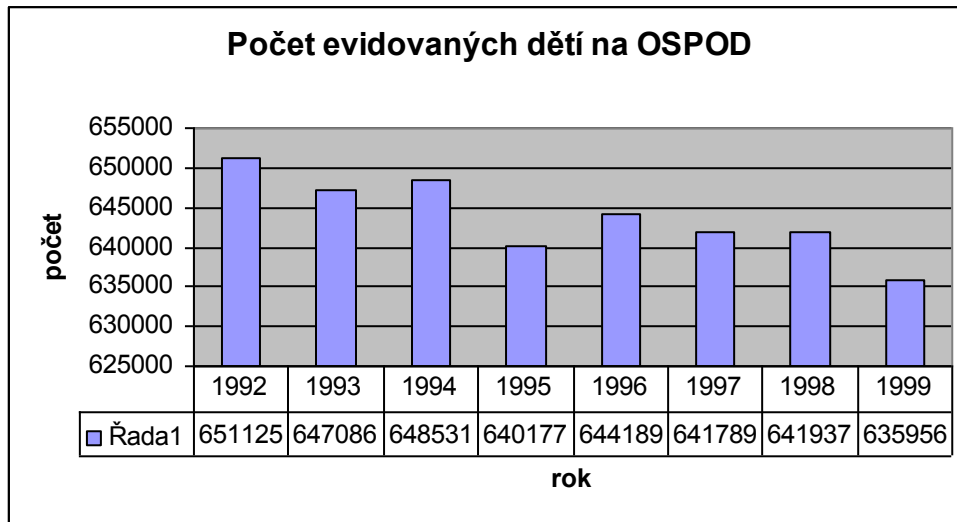
*„Obce také spolupůsobí při zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče, při sledování vývoje dětí umístěných mimo vlastní rodinu a při rozhodování o řadě dávek pro děti a rodiny s dětmi“.*¹⁷

¹⁶ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., BRABENEC, Fr. *Zákon o SPOD – komentář*. Praha: LINDE, 2002; s.18

¹⁷ NOVOTNÁ, V. *Sociálně – právní ochrana dětí*. Praha: Institut pro místní správu, 2001; s.9

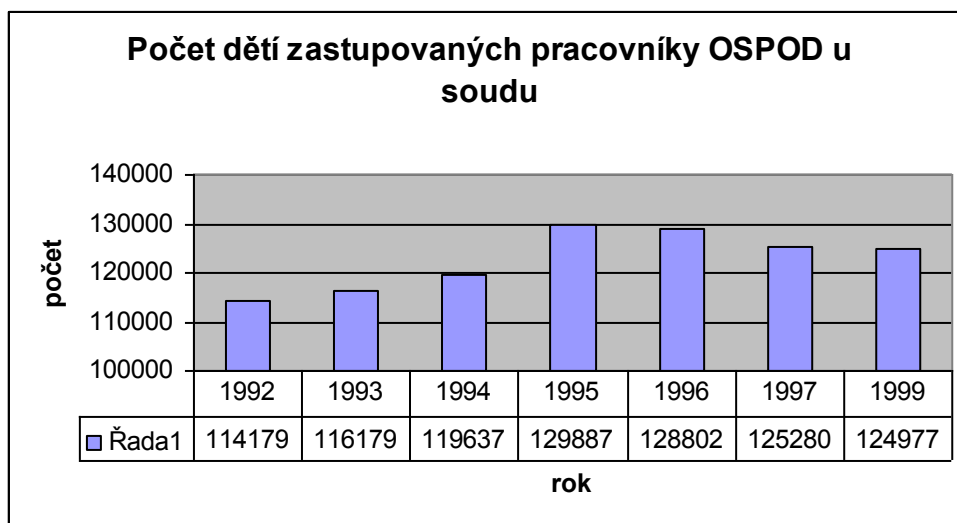
Tabulka 1 Počet evidovaných dětí na OSPOD

Rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
počet	651125	647086	648531	640177	644189	641789	641937	635956



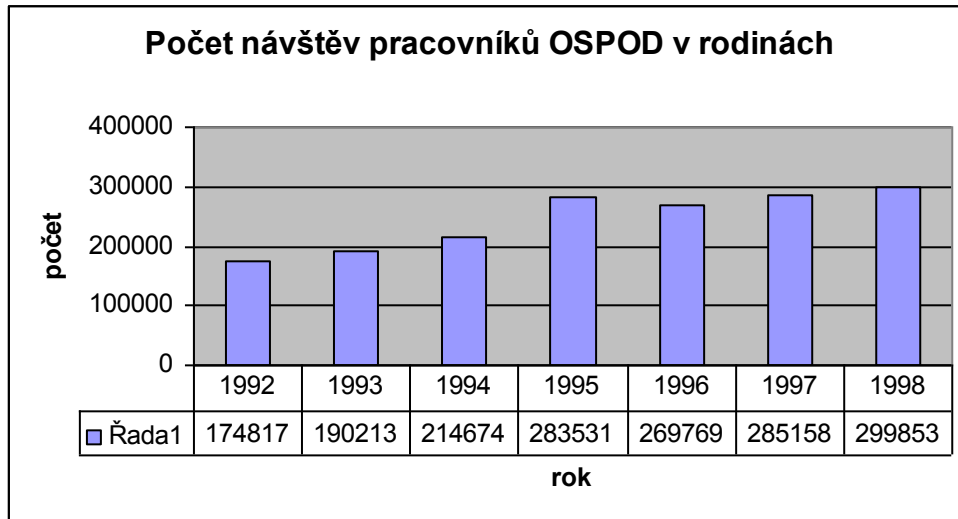
Tabulka 2 Počet dětí zastupovaných pracovníky OSPOD u soudu

rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1999
počet	114179	116179	119637	129887	128802	125280	124977



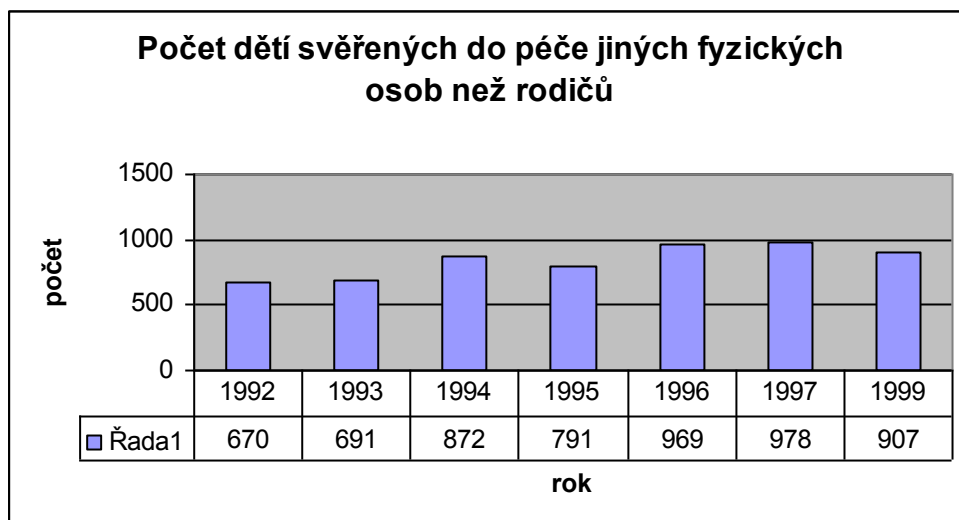
Tabulka 3 Počet návštěv pracovníků OSPOD v rodinách

rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1999
Počet	174817	190213	214674	283531	269769	285158	299853



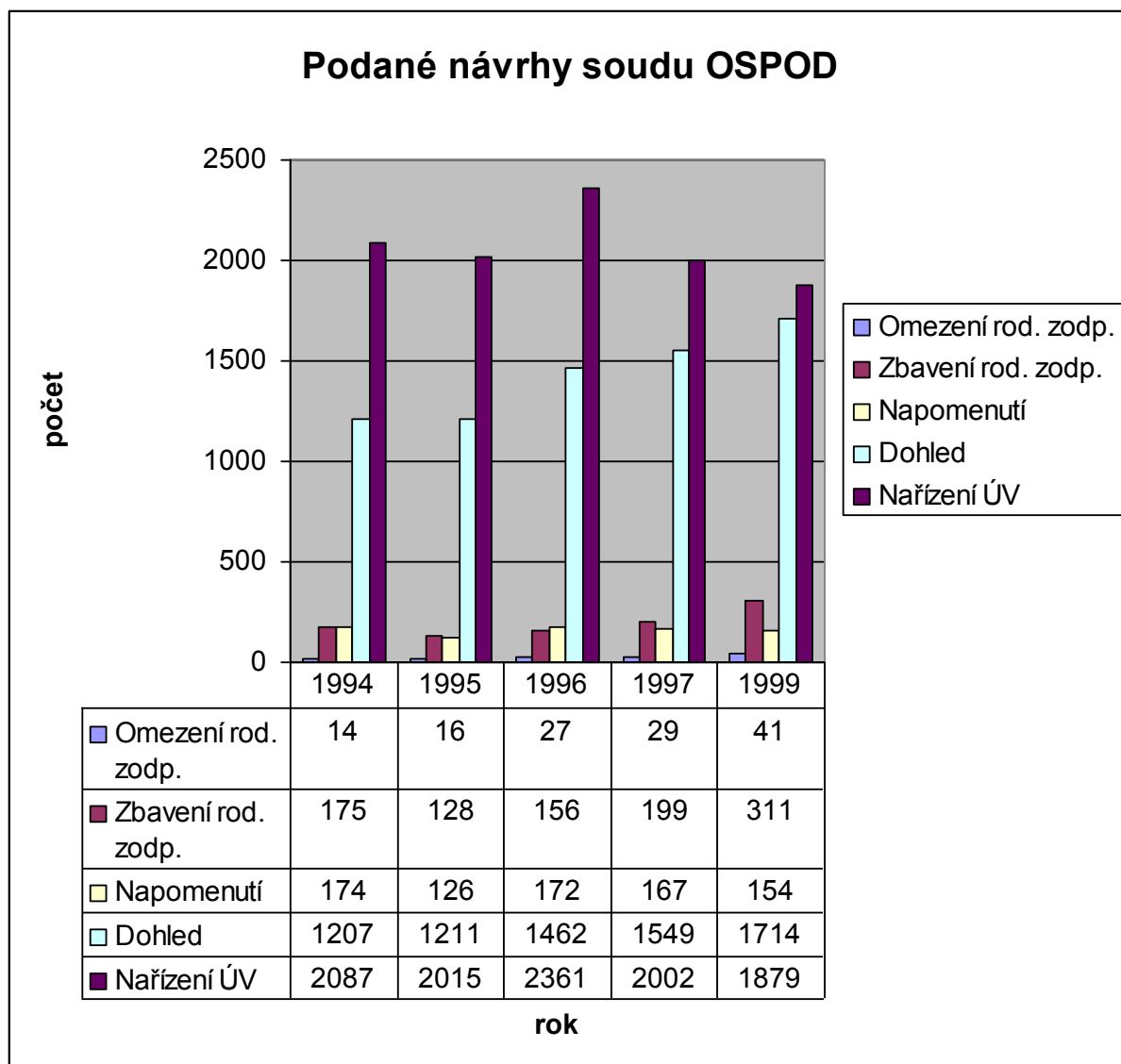
Tabulka 4 Počet dětí svěřených do péče jiných fyzických osob než rodičů

rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1999
počet	670	691	872	791	969	978	907



Tabulka 5 Podané návrhy soudu OSPOD

rok	1994	1995	1996	1997	1999
Omezení rod.zodp.	14	16	27	29	41
Zbavení rod. zodp.	175	128	156	199	311
Napomenutí	174	126	172	167	154
Dohled	1207	1211	1462	1549	1714
Nañřízení ÚV	2087	2015	2361	2002	1879



Data pocházejí ze zdrojů Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky.¹⁸

Z těchto tabulek je zcela patrné, že práce pracovníků OSPOD narůstá a je stále potřebnější.

Z tabulky č. 1, 2 a 3 je zřejmé, že čím více pracovníků OSPOD spolupracuje s rodinami, navštěvuje je v obydí a spolupracuje s orgány péče o děti, tím více klesá počet problémových dětí.

Tabulka č. 4 dokazuje, že při práci v terénu se zjišťuje, že je mnohem lepší svěřit dítě do péče třetí osoby, než aby nad dítětem byla nařízena ústavní výchova. Počet dětí svěřených do péče třetí osoby rok od roku stoupá.

Tabulka č. 5 popisuje, že se v praxi osvědčuje soudní dohled nad výchovou dětí s výchovnými problémy a tím se snižuje počet nařízených ústavních výchov. Sociální pracovníci intenzivně spolupracují s rodinou, školou, zdravotnickými zařízeními a jinými orgány péče o děti, dohlížejí na výchovu nezletilého dítěte přímo a není nutné v každém problémovém případě nařizovat ústavní výchovu.

Krajské úřady

Také krajské úřady se staly orgány SPOD od 1.1.2002, a to v přenesené a samostatné působnosti. *„Zejména v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče a v rozhodování o pověření nestátních subjektů k výkonu SPOD, ale též v roli odvolacího, kontrolního a metodického orgánu“.*¹⁹

Krajský úřad vydává pověření osobám, nestátním subjektům, aby mohly vykonávat sociálně – právní ochranu dětí. Je oprávněn kontrolovat, jak pověřená osoba svoji činnost v této oblasti vykonává.

¹⁸ <http://www.mpsv.cz>

¹⁹ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., BRABENEC, Fr. *Zákon o SPOD – komentář*. Praha: LINDE, 2002; s.22

6.2 Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba České republiky (dále jen PMS) byla zřízena na základě zákona č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě.

PMS je organizační složkou státu, není právnickou osobou, jedná jménem státu v rozsahu své působnosti. PMS plní úkoly v trestním řízení a vykonává oprávnění vymezená v trestním zákoně, trestním řádu a zákoně o Probační a mediační službě, případně v dalších zákonech.

Příslušnost středisek k provádění úkonů probace a mediace se řídí příslušností soudu a v přípravném řízení státního zástupce, v jehož obvodu středisko působí. K urychlení řízení nebo z jiných důležitých důvodů může předseda senátu nebo samosoudce příslušného soudu a v přípravném řízení příslušný státní zástupce uložit provedení potřebných úkonů středisku, v jehož obvodu bydlí osoba, které se úkony týkají.

V obcích, jež jsou sídly dvou nebo více okresních soudů, mohou být střediska sloučena tak, že jejich počet bude nižší, než odpovídá počtu sídlících soudů.

Středisko lze dále členit podle potřeby na oddělení zaměřená zejména na mladistvé obviněné ve věku blízkém věku mladistvých nebo na uživatele omamných a psychotropních látek.

Probační a mediační činnost spočívá zejména:

- v obstarávání podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí,
- ve vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody,

- ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl uložen dohled, ve sledování a kontrole obviněného v průběhu zkušební doby, v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací, ve sledování výkonu ochranných opatření,
- ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby dohledem,
- ve sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Probací se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

Mediací se rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

PMS věnuje zvláštní péči mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých, přispívá k ochraně práv osob poškozených trestnou činností a ke koordinaci sociálních a terapeutických programů práce s obviněnými, zejména jde-li o mladistvé a uživatele omamných a psychotropních látek.

PMS se podílí na prevenci trestné činnosti. Úkony probace a mediace, pokud nejsou tímto nebo zvláštním zákonem svěřeny do výlučné působnosti PMS, mohou vykonávat nebo se na nich podílet i jiné osoby. V souvislosti s úkony probace a mediace je PMS oprávněna

opatřovat informace a poznatky o osobě obviněného nebo o stanoviscích poškozeného významných pro rozhodnutí soudu či státního zástupce. Policejní orgán a státní zástupce vyrozumívá středisko o věcech vhodných k mediaci; zejména v trestních věcech mladistvých postupuje tak, aby mediace byla využita od počátku trestního stíhání. PMS postupuje, je-li to účelné, v součinnosti s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími institucemi sledujícími humanitární cíle a v případě potřeby tuto součinnost koordinuje z hlediska využití probace a mediace v trestním řízení.

PMS při výkonu své působnosti úzce spolupracuje s orgány, kterým přísluší podle zvláštního zákona výkon sociálně-právní ochrany dětí a poskytování sociální péče občanům společensky nepřizpůsobivým.

6.3 MPSV a nestátní subjekty

Dalšími orgány SPOD jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí, do jehož působnosti patří obecně „péče o rodinu a děti“ a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně, jemuž patří řešení řady otázek ochrany dětí ve vztahu k cizině. Těžiště SPOD spočívá především v činnosti obce s rozšířenou působností a soudů povolaných zaručovat ochranu dětí.

„Některé nestátní subjekty – nadace, občanská sdružení, církve a další právnické a fyzické osoby na základě pověření vydaného krajským úřadem, plní některé úkoly sociálně – právní ochrany dítěte“.²⁰

V zákoně jsou vymezeny činnosti, které mohou nestátní subjekty jako pověřené osoby vykonávat, přitom zde mají zvláštní působnost

²⁰ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., BRABENEC, Fr. *Zákon o SPOD – komentář*. Praha: LINDE, 2002; s.22

nestátní subjekty, které jsou zřizovateli zařízení pro výkon pěstounské péče. Tento subjekt úzce spolupracuje s pověřenou obcí s rozšířenou působností, poskytuje pěstounům výchovnou a poradenskou péči při výkonu pěstounské péče. Významná je též příprava osob vhodných stát se osvojiteli k přijetí dítěte do rodiny. Po dohodě s obcí může nestátní subjekt tuto přípravu převzít.

Přes výrazný prostor činností, který zákon nestátním subjektům poskytuje, zčásti též nemalou hmotnou účastí státu, zůstávají jiné činnosti vyhrazeny státu a jeho orgánům v souladu s Listinou základních práv a svobod a s mezinárodními úmluvami, kterými se zaručuje ochrana a pomoc dětem ze strany státu a jeho orgánů.

Ze samé podstaty některých činností orgánů SPOD vyplývá, že je v nich stát svými orgány nezastupitelný – vydáváním správních rozhodnutí. U jiných činností je postavení státních orgánů upraveno zvláštními zákony – poručenství, opatrovnictví, oprávnění ke vstupu do obydlí, kde dítě žije, zjišťování poměrů dítěte a podávání zpráv o poměrech dítěte soudům, sledování, zda zařízení pro výkon ústavní výchovy dodržuje práva dítěte.

Sociálně – právní ochrana dětí zajišťuje dítěti právo obracet se na příslušné orgány a zařízení sociálně – právní ochrany dětí a další orgány, ale i pověřené osoby a jejich zařízení, jako jsou dětská krizová centra, se žádostí o ochranu, a to bez vědomí svých zákonných zástupců. Současně se stanoví pro tyto orgány povinnost poskytnout dítěti pomoc. Orgány, na něž se může dítě obracet, jsou zejména obce s rozšířenou působností, obce, soudy a orgány Policie České republiky. *„Dítě má právo vyjadřovat se ke svým záležitostem, projevit svůj názor při rozhodování o výchovných opatřeních i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Orgány sociálně – právní ochrany mají povinnost s dítětem hovořit a sdělení věnovat náležitou pozornost“.*²¹

²¹ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., BRABENEC, Fr. *Zákon o SPOD – komentář*. Praha: LINDE, 2002; s.28

6.4 Poradny, centra a střediska

Pedagogicko – psychologické poradny

Jsou nejznámějším typem poradenského zařízení na problematiku výchovy a školního vzdělávání dětí a mládeže. Zde se dětem věnuje psycholog, speciální pedagog, logoped a sociální pracovník. O vyšetření v PPP mohou požádat rodiče, dítě starší 15ti let, doporučit k vyšetření může výchovný poradce školy, ředitel školy, ošetřující lékař a také pracovníci OSPOD. Protože však z pravidla jde o vyšetření nezletilé osoby, musí rodiče nebo zákonní zástupci klienta vyslovit s vyšetřením souhlas, což někdy nebývá snadné.

*„Posuzují se zde schopnosti, dovednosti, mentální a fyzická úroveň aj. Poradny spolupracují s řadou specializovaných školských, zdravotnických a sociálně – právních zařízeních“.*²²

Mezi rodičovskou veřejností stále existují ohledně vyšetření v poradně různé předsudky a obavy. Je proto nutné vytvářet klima vzájemné důvěry a rodiče informovat o tom, co může jejich dítě v poradně očekávat. Je to důležité proto, že jen úplné, pravdivé, objektivní a nezkrácené informace napomohou při diagnostikování a následném řešení problému.

Nejčastěji se vyšetřují děti z důvodu – školní zralosti, vhodnosti dítěte zařazení do speciální školy, diagnostikování specifických vývojových poruch učení, poruchy vývoje osobnosti, poruchy chování, komunikace. Poradenství v oblasti volby povolání, řešení problematiky školního neprospěchu.

Je samozřejmé, že poradny spolupracují s řadou specializovaných školských, zdravotnických a sociálně – právních zařízeních, které mohou přispět k řešení klientova problému.

²² NOVOSAD, L. *Základy speciálního poradenství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000; s.101

Speciálně pedagogická centra

Jedná se o speciální školská zařízení, která se specializují na určitý typ zdravotního postižení. Pracují pro smyslově postižené, pro tělesně nebo mentálně postižené děti a mládež i pro děti s vadami řeči, také pro děti s kombinovanými vadami. Jsou zřizována při speciálních státních i nestátních školách. Tato centra poskytují poradenské služby školám, ústavům, rodinám s postiženými dětmi, orgánům státní správy.

Pedagogicko – psychologická poradna spolupracuje se Speciálně pedagogickým centrem (SPC). PPP se více v praxi zaměřují na diagnostiku bez přímé návazné speciálně - pedagogické péče, tu zajišťují speciálně pedagogická centra. *„SPC zpracovává kompletní podklady k rozhodnutí o zařazení dítěte do speciálního zařazení. Ve spolupráci s lékaři, sociálními pracovníky a mnoha dalšími odborníky provádí terénní depistáž zdravotně postižených dětí a mladistvých“.*²³

Poradny pro rodinu a mezilidské vztahy

Tyto poradny jsou spolu s Pedagogicko – psychologickou poradnou nejdostupnějšími poradenskými institucemi. Zaměřují se zejména na osobní, rodinné a partnerské poradenství. Pracují s manželstvími ohroženými rozvodem, řeší mezigenerační problémy i úpravu vztahů rozvedených rodičů a jejich dětí. *„Napomáhají optimalizovat partnerské vztahy a podílejí se na eliminaci rodinné patologie např. alkoholismus jednoho z partnerů, násilí v rodině. Spolupracují s linkami důvěry, sociálními pracovníky, kurátory, s poradenskými zařízeními, výchovnými poradci a dalšími subjekty“.*²⁴

²³ NOVOSAD, L. *Základy speciálního poradenství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000; s.105

²⁴ NOVOSAD, L. *Základy speciálního poradenství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000; s.113

Dětská centra pro ohrožené a postižené děti

S ohledem na rostoucí počet zdravotně postižených dětí v kojeneckých ústavech a dětských domovech pro děti do tří let věku jsou některá tato zařízení podle místních podmínek transformována na dětská centra pro děti ohrožené a handicapované. „*Provádí ambulantní diagnostickou a léčebnou činnost, ošetrovatelskou činnost, sociálně – pediatrickou ordinaci, oddělení pro denní pobyt dětí – tzv. stacionář, rizikové, logopedické, psychologické poradny, poradny pro osvojení a pěstounskou péči*“.²⁵

Rozsah jednotlivých složek činnosti center je dán skladbou a specifiky postižených dětí.

Střediska výchovné péče pro děti a mládež

Střediska nabízejí poradenskou péči a pomoc dětem, mladistvým i rodičům, učitelům a vychovatelům. Usilují o podchycení dětí a mládeže ve stádiu prvních signálů možných poruch chování. Věnují se dětem z asociálních rodin, závislým na hracích automatech, alkoholu, drogách.

Cílem je systematickou péčí předcházet závažnějším problémům jako např. kriminalitě dětí a mládeže, toxikomaniím a prostituci. „*Pokud je pomoc střediska dostatečně efektivní, dojde u mnoha klientů k nápravě nebo k zmírnění poruchy chování a předejde se tak k jejich umístění do diagnostického ústavu*“.²⁶

Pozornost je rovněž věnována klientům propuštěným z ústavní výchovy nebo z psychiatrické léčebny. Střediska především spolupracují s orgány státní správy, školami, ústavy, PPP. Obdobné poslání mají preventivní a krizová centra pro děti a mládež především v oblasti drogové a alkoholové závislosti, citových problémů, nejasností v sebepojetí ve vztahu k dospívání, zneužívání nebo závadového chování.

²⁵ NOVOSAD, L. *Základy speciálního poradenství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000; s.115

²⁶ NOVOSAD, L. *Základy speciálního poradenství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000; s.117

6.5 Úřady práce

Úřady práce jsou činné ve sféře služeb zaměstnanosti, rekvalifikací, profesního poradenství a sociálního zabezpečení nezaměstnaných občanů - mladistvých. Poradenství je zaměřeno na získání vhodného a dostupného zaměstnání, volbu rekvalifikace.

Jeho hlavním cílem je prevence dlouhodobé nezaměstnanosti a motivace nezaměstnaných uchazečů k opětovnému zapojení do pracovního procesu. Projekt nabízí uchazečům evidovaným na úřadech práce možnost limitovaného příjmu, aniž by přišli o nárok na podporu v nezaměstnanosti.

V současnosti však spatřuji problém v tom, že dnešní děti nepokračují ve studiu na střední škole nebo SOU, protože absolventi základních škol se zaregistrují na úřadu práce, nastoupí do rekvalifikačního kurzu a získají tak nárok na podporu v nezaměstnanosti – resp. dávku hmotného zabezpečení uchazeče o zaměstnání.

V praxi se již mnohokrát ne jeden sociální pracovník přesvědčil, že této možnosti mladí lidé velmi využívají až zneužívají. Je to nemotivační a nevychované. Tím nám v České republice vyrůstá celá jedna generace mladých jedinců pouze se základním vzděláním, kteří za stávající situace nemají téměř šanci na uplatnění se na trhu práce.

Řešení pravděpodobně není v plošném zrušení této právní úpravy, ale její modifikace s cílem odstranění tohoto výrazně negativního vedlejšího efektu.

Zaměstnanci státních orgánů, pracovníci obcí, krajů nebo i ti, kteří pracují v nestátních institucích, všichni jsou povinni přijímat povinnosti, které jim zákon ukládá.

Je nutné využívat všechny orgány péče o děti, spolupracovat s jednotlivými středisky, úřady práce, poradnami, Probační a mediační službou a zejména se sociálními pracovníky městských úřadů obce s rozšířenou působností.

Domnívám se, že čím více dětí dokážeme před nejrůznějšími druhy ohrožení uchránit, tím lepší budoucí generaci budeme mít.

Je třeba si neustále uvědomovat, že děti, které zažijí něco špatného, si takové zážitky nesou celý život a některé se z nich úplně nevzpamatují nikdy. Problematika sociálně – právní ochrany dětí významně zasahuje do jednotlivých oblastí společnosti a zároveň ovlivňuje kvalitu společnosti jako celku, neboť ohrožené děti se často stávají ohroženými nebo ještě častěji ohrožujícími dospělými.

*„Ochrana práv dítěte je součástí i řady jiných právních norem než jen samotného zákona SPOD, důležitá je propojenost a spolupráce všech poraden, středisek a institucí, které s mládeží pracují“.*²⁷

²⁷ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Právní manuál pro sociálně - právní ochranu dětí*. Praha: LINDE, 2005; s.3

Závěr

Jak je z bakalářské práce patrné, tak práce s dětmi a mládeží, jde stále kupředu a zkvalitňuje se i právní systém. Pomáhat dětem a všem potřebným lidem v obtížných situacích je jednou z nejdůležitějších věcí vůbec. Především proto, že děti samy se neumějí ničemu zlému bránit a nemohou si samy nijak pomoci. Co nejlépe je ochraňovat by mělo patřit k povinnostem každého z nás. Všechny organizace, ať už státní či nestátní, které ohroženým dětem pomáhají, zaslouží naši veškerou pozornost a podporu.

Přestože je oblast sociálně – právní ochrany zakotvena v rámci mezinárodních úmluv a jejich základní zásady jsou obsaženy v legislativě jednotlivých států, v praxi se ukazuje, že samotné toto zakotvení někdy není dostačující. Stejně důležitá je i jejich aplikace, tedy to, jak jsou práva dítěte, jeho nejlepší zájem a blaho, zohledňovány v každodenní praxi.

V úvodu bakalářské práce se zabývám historií a vznikem sociální práce v České republice.

V druhé kapitole popisuji, co je to právo a nejdůležitější právní předpisy, které s péčí o děti souvisejí. **Cílem práce bylo zodpovědět otázku, zda odpovídá současná legislativa, spojená s činností orgánů péče o děti, potřebám a zajištění péče o dítě, na jaké je úrovni a zda vznik nových zákonů je ku prospěchu dětí a celé naší společnosti?** Mohu konstatovat, že zejména studiem odborné literatury, zpracováním dat a za pomoci metody analýzy textu potvrzují hypotézu, že **současná právní legislativa je na velmi dobré úrovni. Odpovídá potřebám a zajištění moderní péče o dítě.** Tuto hypotézu potvrzují tím, že v bakalářské práci je podrobně popsáno v třetí až páté kapitole, že na konci 90. let 20. století a na počátku 21. století v naší zemi dochází k mnoha potřebným změnám v legislativě. Je upraven velmi starý zákon o rodině, vzniká zákon nový o sociálně – právní ochraně dětí, který v České republice již léta chyběl.

Jak vyplývá z analýzy uvedeného textu, zákon sociálně – právní ochrany dětí je základním a rozhodujícím hlediskem při činnosti všech orgánů sociálně – právní ochrany dětí nebo jiných subjektů, které se dítětem zabývají nebo řeší jeho problémy, je zde důležitý zájem a blaho dítěte. **Bylo prokázáno, že podoba současného právního předpisu pro orgány péče o děti je již na velmi dobré úrovni.** Dítě pro svou tělesnou a duševní neznalost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu. Toto vše zákon o sociálně – právní ochraně dětí má.

Také zákon **o odpovědnosti mládeže** z roku 2003 je novým zákonem, ale velmi potřebným. Zákon zaplnil mezeru, která v našem právním řádu figurovala. Aplikace tohoto zákona zatím není zcela bez pochybností všech zúčastněných stran o správnosti postupů, ale jak bylo podrobně popsáno v bakalářské práci, považuji za správné, že trestní řízení nad mládeží zákonodárce komplexně upravil samostatným zákonem.

Kterýkoliv zákon, byť sebelépe napsaný, pak zejména zákon upravující vztahy mezi lidmi, zůstává mrtvou literou, není – li naplněn lidským jednáním a lidským činem. Tak i sociálně – právní ochrana dětí vyžaduje ke svému naplnění lidské jednání, osobní zaujatost, angažovanost a obětavost těch, kteří ji vykonávají.

Právní systém v ČR je na vysoké úrovni. Je třeba si uvědomit, že každé právo má také svoji rubovou stranu – povinnost. Práva každého z nás končí právě tam, kde začínají práva druhého. K dobrému vycházení s ostatními potřebujeme nejen osvojit si a znát svoje vlastní práva, ale naučit se také respektovat práva ostatních. Ano, současná legislativa odpovídá potřebám dítěte.

Dále jsem se zaměřila na to, **zda současná nabídka pedagogicko – psychologických poraden, výchovných středisek je dostačující, zda Probační a mediační služba spolupracuje s orgány péče o děti a zda je dostatečné množství orgánů péče o dítě?** Je možné konstatovat, že v současné době existuje mnoho orgánů péče o dítě, které jsou vzájemně

propojeny, spolupracují spolu, ale pokud těchto orgánů bude stále přibývat, bude to zcela jistě ve prospěch dětí.

V 6 kapitole podrobně popisují orgány péče o děti a jejich činnosti. Z uvedeného textu vyplývá, že **Městské úřady, Krajské úřady, Probační a mediační služba České republiky, Ministerstvo práce a sociálních věcí, poradny, střediska a centra, včetně úřadů práce jsou vzájemně propojeny a úzce spolupracují.** Tím vzniká ucelený koncept sociální politiky a bylo prokázáno, že pokud se tímto směrem naše sociální politika bude ubírat i nadále, bude se tím zlepšovat funkce rodiny a výchova dětí.

Z uvedených tabulek a grafů v 6 kapitole vyplývá, že čím více odborných a fundovaných sociálních pracovníků ve všech orgánech péče o děti pracuje, tím se snižuje riziko opakujících se problémů. **Bylo prokázáno, že přímý kontakt sociálního pracovníka s klientem má velmi pozitivní výsledky. Snižuje se tak umisťování dětí do kolektivního zařízení a více se rozvíjí přímá práce s rodinou.**

Cílem práce bylo ozřejmit problematiku v sociální oblasti, popsat jednotlivé orgány péče o děti a jejich činnosti a nejdůležitější zákony související s touto problematikou. **Z práce a jejího popisu je zřejmé, že čím více odborníků bude v sociální oblasti pracovat, tím se tato práce zkvalitní.**

Skutečnosti uvedené v bakalářské práci z hlediska pedagogického, by mohly být využity jak pro nově nastupující sociální pracovníky, tak pro studenty odborných škol se zaměřením na sociální práci.

Resume

Tato bakalářská práce popisuje vývoj a historii sociální práce u nás a nejen právní základ ČR, ale podrobně se zabývá zákony o sociálně - právní ochraně dětí, o rodině a o odpovědnosti mládeže.

V první kapitole se zabývá historií a vývojem sociálně právní ochrany dětí. Jak vůbec vznikl právní základ pro činnost sociálních pracovníků a všech orgánů péče o mládež.

V druhé až páté kapitole práce je uvedeno jaká jsou práva, kdo je aktérem sociální politiky. Práce vysvětluje, jaký je zákon o sociálně - právní ochraně dětí, zákon o rodině a nový zákon o odpovědnosti mládeže.

Šestá kapitola je zaměřena na jednotlivé činnosti orgánů sociálně - právní ochrany dětí. Podrobněji práce popisuje činnost městských a krajských úřadů, Probační a mediační služby, práci poraden, středisek a úřadů práce a jejich vzájemnou propojenost a důležitost jejich spolupráce.

V závěru bakalářské práce je kladen důraz na to, že se v praxi ukazuje, že naše legislativa v této oblasti je stále ve vývinu, ale novými zákony byl učiněn velký krok ku předu. Je velmi důležitá aplikace zákonů a neustále musíme myslet na blaho a zájem dítěte.

Cílem této popisné práce bylo zpracovat data ze sekundárních zdrojů. Zpracováním těchto dat a informací se prokázalo, že je velmi důležitá aplikace starých i nových zákonů v praxi a stále se rozvíjející spolupráce všech orgánů péče o děti a činnost odborně vyškolených sociálních pracovníků. Důležitá je co nejužší spolupráce s rodinou a neustálý kontakt s klientem.

Anotace

Předložená bakalářská práce charakterizuje vývoj sociální práce v ČR. Popisuje jednotlivé orgány sociálně právní – ochrany dětí a nejdůležitější zákony, které s touto činností souvisejí.

Cílem práce bylo zhodnotit, jaký je právní základ systému České republiky v souvislosti s činností orgánu péče o děti. Lze konstatovat, že legislativa je již na vysoké úrovni. Právní základ činnosti orgánů péče o děti prochází inovací několik let, takové nové právní úpravy vytváří dobré podmínky pro široké výchovné působení na děti a celou společnost.

Klíčová slova: sociální práce, sociální pracovník, rodina, dítě, mladistvý, společnost, stát, veřejná a státní správa, pomoc, právo

Annotation

This bachelor thesis is focused on the general development of the social work in the Czech Republic and the description of the individual **legal and social protection of children** authorities and the most significant related principles.

The purpose of the thesis is to evaluate the legal basis of the system in the Czech Republic in connection with the child welfare authorities. It is possible to declare that the level of legislation is very high. Legal basis of the activities of the child welfare authorities is being innovated for several years, such new enactments set up good conditions for a broad educational influence on children and the whole society.

Keywords: social work, social worker, family, child, juvenile, society, state, public and state administration, assistance, law

Seznam použité literatury

1. BRANDOVÁ, H. a kol. *Encyklopedický slovník*. 1. vyd. Praha: ODEON, 1993. ISBN: 80-207-0438-8.
2. HOLUB, M., NOVÁ, H. *Zákon o rodině*. 5.vyd. Praha: LINDE, 2002. ISBN: 80-7201-362-9.
3. CHARVÁTOVÁ, D. *Metody sociální práce*. Praha: SPN, 1990. ISBN: 80-04023992-7.
4. KOLEKTIV POKORNÝ, P. *Zákon o rodině s komentářem*. 1. vyd. Praha: Žirafa, 1998. ISBN: 80-902480-3-9.
5. KNIGHT, J. *Podpora dětských práv – Nadace Naše dítě*. Brandýs nad Labem: Jiskra, 2004.
6. MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno: MU PF, 2001. ISBN: 80-210-2511-5.
7. NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E., BRABENEC, Fr. *Zákon o SPOD – komentář*. 2.vyd. Praha: LINDE, 2002. ISBN: 80-86131-31-9.
8. NOVOTNÁ, V. *Sociálně – právní ochrana dětí*. Praha: Institut pro místní správu, 2001.
9. NOVOSAD, L. *Základy speciálního poradenství*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN: 80-7178-197-5.
10. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Právní manuál pro sociálně – právní ochranu dětí*. Praha: LINDE, 2005. ISBN: 80-86131-61-0.

11. <http://www.noviny-mpsv.cz/print?id=1145>
12. <http://www.mpsv.cz>
13. <http://www.hosted-webs.com/dite/organy.html>

